

УДК 81'43:82.09

Покорна Наталія

(м. Острозьк, Україна)

Національний університет «Острозька академія»

**ДИСКУРСНИЙ АНАЛІЗ ОПОВІДАНЬ А. К. ДОЙЛА
«ПРИГОДИ ШЕРЛОКА ХОЛМСА» МОВОЮ ОРИГІНАЛУ**

У тезах досліджується специфіка детективного дискурсу, а також засоби когезії та континууму, притаманні цьому жанру, на прикладі чотирьох оповідань А. К. Дойла із циклу «Пригоди Шерлока Холмса».

Ключові слова: детективне оповідання, дискурс, концептосфера, засоби когезії, континуум, T-сигнали.

В этих тезисах статье исследуется специфика детективного дискурса, а также средства когезии и континуума, свойственные этому жанру, на примере четырех рассказов А. К. Дойла из цикла «Приключения Шерлока Холмса».

Ключевые слова: детективный рассказ, дискурс, концептосфера, средства когезии, континуум, T-сигналы.

This research explores the distinguishing features of detective discourse as well as means of cohesion and continuum, peculiar to this genre, using the example of four detective stories from the collection «The Adventures of Sherlock Holmes» by A. C. Doyle.

Key words: detective story, discourse, sphere of concepts, means of cohesion, continuum, T-signals.

В умовах інформаційної революції, яка спричинила небачені досі масштаби розвитку детективного жанру, питання дискурсного аналізу постає все гостріше. Внаслідок відносно короткого терміну існування детективу та його відмінностей від існуючих літературних жанрів, вербальні засоби впливу дискурсу на людину та її розуміння детективних творів залишаються недослідженими. Така ситуація диктує необхідність розгляду специфіки детективного дискурсу.

У зв'язку з відносною «молодістю» детективу, науковцями досліджувалися виключно риси, характерні переважній більшості творів цього жанру. Ми спробували проаналізувати дискурс конкретних оповідань, а саме «Таємниця Боскомської долини», «Пістрява стрічка», «Горбань» та «Танцюючі чоловічки» А. К. Дойла, та встановити, які засоби когезії та континууму сприяють кращому розумінням читачами тексту цих творів.

Про науковий інтерес до детективного дискурсу свідчать праці Л. Дученко, Л. Завгородньої, А. Калужної та інших. Незважаючи на це, у творах класичного детективного жанру проблема дискурсного аналізу досліджена недостатньо добре, що спричиняє неправильне розуміння читачами використаних в творах засобів, а отже, й детективних творів цього піджанру загалом.

Метою статті є проаналізувати дискурс оповідань А. К. Дойла «Таємниця Боскомської долини», «Пістрява стрічка», «Горбань» та «Танцюючі чоловічки» мовою оригіналу та визначити використані в них засоби когезії та континууму. Досягнення мети роботи передбачає вирішення таких завдань: 1) дати визначення поняттям «дискурс», «когезія» та «континуум»; 2) проаналізувати дискурс згаданих вище детективних оповідань; 3) визначити засоби когезії та континууму, використані в оповіданнях.

Основна частина. Дискурс – це наділений значенням фрагмент усної чи писемної мови, що відображає пізнавальну, риторичну чи соціальну практику групи мовців [4, с. 30]. Незважаючи на те, що на сьогоднішній день виокремлюють різні види нарративного дискурсу, саме детективний користується найбільшим інтересом зі сторони науковців.

Дослідниця Лариса Дученко надала вичерпне пояснення ознак детективного дискурсу, на основі яких ми провели аналіз чотирьох оповідань британського письменника А. К. Дойла, якого вважають основоположником детективу. З точки зору композиційної структури в оповіданнях «Таємниця Боскомської долини», «Пістрява стрічка», «Горбань» та «Танцюючі чоловічки» можна виокремити три елементи: загадку, розслідування та розкриття злочину [3, с. 35]. Загадку кожного із зазначених вище оповідань складає вбивство, причому злочин може бути скоєно через по-

середника (болотяна гадюка в «Пістрявій стрічці») чи через необережність («Горбань»). Така композиційна структура породжує своєрідну парадигму концептуальних персонажів.

Дослідниця Т. Б'янкіна виділяє два основних концептуальних персонажі в детективному дискурсі – Детектива та Злочинця [1, с. 313]. В усіх оповіданнях А. К. Дойла детективом виступає Шерлок Холмс. В його дискурсі реалізується стратегія переконання та влади, на що і вказує дослідниця. У ролі злочинця в оповіданнях виступають різні персонажі. Проте, в їхньому дискурсі не завжди реалізується стратегія брехні та нещирості. Так, в «Таємниці Боскомської долини» Джон Тернер не заперечує своєї неприємності до злочину.

В свою чергу, дослідниця А. Калюжна виокремлює чотири ключових концепти в детективному дискурсі: Таємниця, Злочин, Детектив і Злочинець [5, с. 83]. Всі згадані концепти зустрічаються в оповіданнях А. К. Дойла.

Когезія – види зв'язку, які забезпечують континуум, тобто логічну послідовність, взаємозалежність окремих повідомлень, фактів та дій. Серед граматичних засобів когезії в детективах зустрічаються анафоричні та катафоричні референції, іменникові, дієслівні і кляузні еліпсиси та іменникові, дієслівні і кляузні заміщення. Варто зауважити, що не всі із перелічених засобів зустрічаються в творах А. К. Дойла. Наприклад, в «Таємниці Боскомської долини» відсутні дієслівні еліпсиси, в «Пістрявій стрічці» – катафоричні референції та дієслівні заміщенні, в «Горбані» – катафоричні референції, а в «Танцюючих чоловічках» – дієслівні еліпсиси. Найчастіше серед засобів граматичної когезії в проаналізованих детективних оповіданнях зустрічаються іменникові еліпсиси та іменникові заміщення. До засобів граматичної когезії також належать сполучники, які використовуються у всіх творах А. К. Дойла.

В більшості проаналізованих детективних творів також використовуються засоби лексичної (синоніми, антоніми та повтори), логічної, асоціативної (ретроспекція), стилістичної та композиційно-структурної когезії. Проте, в «Таємниці Боскомської долини» відсутні стилістичні засоби когезії, а в «Горбані» – композиційно-структурні.

Функцію континуума на лексичному рівні детективного твору виконують так звані Т-сигнали (слова та словосполучення, які містять темпоральну інформацію про реальність, зображену в тексті). У тексті детективу, у тому числі й оповіданнях А. К. Дойла, розрізняють чотири види Т-сигналів: Т-сигнали на позначення певних артефактів, пов'язаних з часом, Т-сигнали на позначення явищ природи та соціальної діяльності, пов'язаних з часом, Т-сигнали на позначення часу та його плину та Т-сигнали, що темпорально локалізують події [3, с. 8]. З найбільшою частотністю в текстах детективних оповіданнях використовуються два останніх різновиди Т-сигналів.

Окрім того, дискурс проаналізованих оповідань відрізняється певною простотою мови, що пояснюється статичністю персонажів твору. Здебільшого тут використовуються фразові дієслова (*to come round, to look into, etc*) та ідіоми (*to be on good terms, etc*). Проте використання формальних слів (*to converse, altercation, etc*), а в деяких випадках термінів (*occipital bone, regiment, soldier, etc*) та запозичень (*métier, nous verrons*) теж є не рідкісним явищем. Дискурс цих детективних оповідань характеризується також широким використанням власних імен, географічних назв, етикетних звертань та складених слів-новотворів детективіста (*ferret-like man, etc*). Нерідко А. К. Дойл звертає увагу на опис зовнішності якоїсь особи чи деталі з метою відтягування процесу розкриття істини, забезпечуючи створення ефекту напруги [2, с. 154].

Дослідивши дискурс детективних оповідань А. К. Дойла «Темниця Боскомської долини», «Пістрява стрічка», «Горбань» та «Танцюючі чоловічки», ми встановили наявність в них концептуальних персонажів та концептів, а також граматичних, лексичних, асоціативних, стилістичних, логічних та композиційно-структурних засобів когезії. Окрім того, ми встановили, що континуум цих оповідань формують Т-сигнали, насамперед на позначення часу та локалізації подій. Дискурс проаналізованих оповідань характеризується неформальною лексикою, яка часто поєднується з дещо формальними словами, термінами та запозиченнями.

Література:

1. Бянкина Т. Г. Концептуальные персонажи детективного дискурса / Т. Г. Бянкина // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М. Ф. Решетнева. «Серия Языкознание». – 2006. – № 6 (13). – С. 313–316.
2. Галайбіда О. Засоби створення напруги у детективному романі / О. Галайбіда // Наукові записки. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 117. – С. 153–156.
3. Дученко Л. В. Жанрово-лінгвістичні особливості темпорально-оповідальної структури художнього тексту (на матеріалі англійської детективної прози 20 сторіччя) : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. – Одеса, 2004. – 21 с.
4. Завгородня Л. В. Текстознавство : навчально-методичні рекомендації до курсу / Л. В. Завгородня. – Черкаси : Брама-Україна, 2009. – С. 17–22, 30–32.
5. Калюжная А. Б. Ключевые концепты англоязычного детективного дискурса / А. Б. Калюжная // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. – 2016. – Вип. 83. – С. 79–86.